

Ett biskopsbrev om
församlingens
vuxenundervisning

Biskopens pastorala brev 2011 till Strängnäs stifts församlingar, dess medarbetare och kyrkoråd.

Om församlingens vuxenundervisning

Samma dag var två lärjungar på väg till en by som ligger en mil från Jerusalem och som heter Emmaus. De talade med varandra om allt det som hade hänt. Medan de gick där och samtalade och diskuterade kom Jesus själv och slog följe med dem.

(Luk. 24: 13-15)

Det är befriande enkelt och grundläggande mänskligt hur Jesus i denna berättelse kommer in i Emmausvandrararnas samtal. Och så småningom överraskande. Berättelsen knyter an till varje ny tid, också vår egen. Samtalet om det allra viktigaste.

Ett pastoralt brev

Förra året formulerade jag en fråga om gudstjänstlivet i stiftet, som skickades med stiftsmedarbetare och prostar i deras möten med församlingarna. Jag vill också detta år aktualisera ett pastoralt ämne, men nu gå ett steg vidare genom att skriva ett brev till alla församlingar, dess medarbetare och kyrkoråd. Samtalet om de frågor som detta brev aktualiserar kan föras i olika församlingssammanhang. De kommer också att tas upp i stiftets möte med församlingarna i de årliga mötena, Strängnäsvisiter och visitationerna.

Jag vill i detta brev fästa uppmärksamhet på vuxenundervisningen. Vid mina möten i församlingar, vid visitationer, vid samtal med förtroendevalda och kyrkoherdar avtecknas mönster, som tydliggör utmaningar och som fäster uppmärksamheten på behovet av gemensamma tag. Ett sådant område utgör vuxenundervisningen. För att bidra till ökad medvetenhet och lust skriver jag dessa rader med en förhoppning om gemensam reflektion, inspiration och vägledning för hur dagens sökare kan nås av evangelium, liksom hur trons fördjupning kan ske i våra församlingar. Därför önskar jag att 2011 får bli ett år då sökarljuset riktas mot vuxenundervisning, som något helt naturligt och nödvändigt i stiftets församlingar.

Vuxenundervisning

Många församlingar har en utvecklad undervisning från 0 till 18 år. Ofta koncentreras undervisningsinsatserna till barn och ungdomar. Men de vuxna då? Behöver vi inte lära oss?

I mitt herdabrev Hoppets tecken (2008) betonade jag vikten av att hålla samman gudstjänst och diakoni. Vi har Guds löfte om att möta Kristus i Ordet och sakramenten. Men vi möter honom också i samhällets periferi som ett bröd med bitter smak bland de som livet farit hårt fram med. Vi är ett stift som värdesätter gudstjänstfirande högt. Det skall vi vara glada för. Men gudstjänsten blir hängande i luften om budskapet inte omsätts i levande omsorg, i diakoni. Hur skulle gudstjänstlivet kunna utvecklas om det inte fanns en trovärdig diakoni?

Detsamma kan sägas om vuxenundervisning. Hur skall sökare finna vägen till kyrkans gudstjänst och förbli i den kristna gemenskapen, om det inte finns plats för genomtänkt dialog och samtal om vad kristen tro innebär idag? Vi lever i ett samhälle där man ända sedan barnsben vant sig vid att föra dialog i förskola, skola och universitet. Då kan inte den enda formen av trosförmedling ske genom gudstjänstens predikan, den må vara väl så genomarbetad och inbjuda till en inre dialog. Så bör förvisso varje god predikan vara. Predikan kan inte fylla hela vårt reflektionsbehov. Vi mår alla väl av att tillsammans med andra få relatera våra livsfrågor till bibeln och den kristna trons huvudstycken, för att både pröva och nå fördjupning. Kyrkan erbjuder verkligen rika källor att ösa ur. Dessutom har även samtalet ett löfte med sig. Jesus säger: ”Där två eller tre är samlade i mitt namn, där är jag mitt ibland er.” Samtalet och dialogen om livets stora frågor skall föras i en anda av öppenhet och tydligt relatera till trons källor. Då kan gudstjänstgemenskapen stärkas och vidareutvecklas.

Vår uppgift är att tala om Gud. Det är på ett sätt nästan omöjligt eftersom det är ett tal om den fördolde och outgrundlige. Ändå är det nödvändigt, eftersom Gud har uppenbarat sig i Jesus. Det är vår kallelse och uppgift att både tala om Gud som uppenbarat sig i Kristus och vittna om honom genom våra liv.

Undervisning och lärande

Är inte undervisning ett begrepp på utgång? Är det inte mer angeläget i vår tid att tala om ”lärande”? Jag tror inte det. Både undervisning och lärande är viktiga. Lärandet pågår ständigt hos den som är öppen för det. Vi kan lära oss av allt i livet. Möjlighet till lärande finns också inom de olika dimensionerna av församlingens grundläggande uppgift. Det gäller

vad som sker i gudstjänst likaväl som i diakoni liksom i mötet med människor av andra uppfattningar och annan tro. Möjlighet till lärande är alltid för handen för den som vill. Men undervisning, och nu särskilt vuxenundervisningen, handlar om att i församlingen iscensätta en bestämd läroprocess, med samtal och dialog om vad kristen tro innebär idag, och hur den relaterar till de frågor vi bär på. I mitt herdabrev skrev jag följande:

I samhället i övrigt är undervisning fortfarande ett levande begrepp alltifrån grundskola till universitet (Se t.ex. Skolverkets allmänna råd 2004). Jag tror att det är djupt olyckligt att spela ut lärande och undervisning mot varandra.

I den goda undervisningen står den som lär sig i fokus. Detta gäller också i kyrkans sammanhang. Att arrangera denna läroprocess kallas undervisning, som framför allt svarar på några centrala frågor: Vad skall undervisningen innehålla? Hur skall den läggas upp? Vem är det som skall lära sig? Undervisningens innehåll får inte frikopplas från den pedagogiska reflektionen, vilka metoder som skall användas och vilka de människor är som skall delta i undervisningen.

(ur Hoppets tecken. Verbum 2008)

Vuxenundervisningens ”vad” - dess innehåll

Jag skulle vilja föreslå några riktlinjer för vuxenundervisningen i vårt stift som föremål för samtal och diskussion. De är inte av formell art, men de kan tjäna som underlag för reflektion och samtal i församlingen för att tydliggöra vad man vill med sin vuxenundervisning.

Utifrån dessa riktlinjer kan sedan frågan ställas vilken form eller metod som bäst tjänar denna inriktning. Låt mig kort kommentera dessa riktlinjer.

FÖR DET FÖRSTA skall undervisningen ha en tydlig koppling till människors livsfrågor. Om undervisningen uppfattas som en förmedling av kunskap om de kristna grundsanningarna riskerar den att få ett auktoritärt drag, även om ambitionen är en annan. Förmedlingspedagogikens risk är att kristen tro kan framstå som en uppsättning uppfattningar som man skall tro eller förkasta. Koncentrationen kan inte bara

NÅGRA RIKTLINJER FÖR VUXENUNDERVISNING

Utformningen av vuxenundervisningen bör vara sådan att den till sin inriktning har en koppling till människors livsfrågor, till bibeln och den kristna trons huvudstycken¹, till församlingens gudstjänstliv samt vara dialogisk till sin karaktär.

¹ Uttrycket trons huvudstycken utgör en enkel sammanfattning av trons innehåll och praxis och anspelar på innehållet i en katekes, t.ex. Lilla katekesen. Där ryms trons artiklar, bönen, sakramenten och något om det kristna livet.

ligga på att Ordet sås ut på en åker. Frågan måste också ställas hur åkern ser ut, hur den mylla ser ut där livsfrågorna formuleras, så att evangeliet slår rot och leder till en levande personlig tro. Därför är det ytterst angeläget att vara lyhörd för människors livsfrågor.

FÖR DET ANDRA skall livets frågor relateras till den kristna trons huvudstycken. I vår kyrkas tradition är det av vikt att helheten av skapelseteologi, läran om frälsningen liksom synen på Andens verk i Ordet och sakramenten i kyrkans liv i någon mån berörs. Detta kan med fördel ske med start i deltagarnas värld och frågor för att sedan möta bibeltextens värld. Så sker t ex i vuxenkatekumenatet. Men ledarens ansvar är att vara medveten om trons huvudstycken utan att de för den skull mekaniskt gås igenom. Omvänt kan även utgångspunkten tas i trons huvudstycken som sedan relateras till gruppdeltagarnas frågor. Det viktiga är att det finns en tydlig koppling mellan livsfrågor och trons innehåll.

FÖR DET TREDJE aktualiseras kopplingen till gudstjänsten. En erfarenhet är, utifrån samtal i mindre grupper om livsfrågor och kristen tro, att samtalen kan leda till en öppen och fin gruppgemenskap som man gärna håller fast vid. Men det blir svårt att bryta upp från gruppgemenskapen och kopplingen till församlingens centrum, gudstjänstlivet, blir svag. Hur ser kopplingen ut mellan dialoggruppen och gudstjänsten? I vuxenkatekumenatets form finns en genomtänkt plan för detta genom fyra liturgier, vars syfte är att sammankoppla gruppens samtal med församlingens gudstjänstgemenskap.

Men det finns andra former av vuxenundervisning. Jag tror att vi, oavsett form och metod, bör klargöra om församlingen kan erbjuda en möjlig väg in till gudstjänstens gemenskap. För många människor är det till hjälp att erbjudas en möjlighet att svara ja på kallelsen till lärjungaskap eller till att fördjupa sin trostillhörighet. Det kan t ex ske i en dopförnyelsegudstjänst eller vuxenkonfirmation, som kommer att bli allt mer aktuellt. Dopet är grunden för kyrkans trosundervisning och utifrån dopet kallas den döpte till ett liv i lärjungaskap.

TILL SIST berörs den sista punkten i riktlinjerna. Undervisningen skall vara dialogisk till sin karaktär och inbjuda till samtal. Ledaren skall inte rädas ifrågasättanden. Den ledare som är trygg i sin tro tål också ifrågasättanden, därför att de stora frågorna känns igen från det egna livet.

Vuxenundervisningens ”hur” - olika modeller och metoder

Det bör ingå i varje församlings ordinarie liv att erbjuda någon form av introduktionskurs i kristen tro. Olika metoder och arbetssätt förekommer i vårt stift. Om de stämmer med de riktlinjer jag angett ovan, kan olika modeller användas. Från stiftets sida rekommenderar vi arbetet med *vuxenkatekumenatet* som metod, och kan också erbjuda konkret hjälp och vägledning i det arbetssättet. Stiftsgården Stjärnholm har på senare år blivit ett centrum för den årligt återkommande konferensen om vuxenkatekumenat.

Vidare tror jag att i många församlingar skulle effekten av sådant arbete behöva kompletteras, t ex med en föredragsserie i aktuella ämnen, öppna samtalsarenor, församlingshelger etc.

Dessutom aktualiseras frågan hur trosfördjupningen skall utformas för de som är trogna kyrkobesökare. I vårt stift prövar vi former för *andlig vägledning* liksom det överallt i vår kyrka finns grupper som samtalar utifrån *frälsarkransen*. En modell som jag ännu bara funnit i en enda församling, men som jag själv prövade som ung präst, är ett *undervisningspass i nära anslutning till söndagens huvudgudstjänst*. Det kan arrangeras på olika sätt, allt utifrån lokala förhållanden. Viktigt är att även då upprätthålla ett dialogiskt förhållningssätt.

Vuxenundervisnings ”Vem” - Vilka gäller den?

Den gäller *alla*, också församlingens medarbetare och förtroendevalda. Om vi tar vårt eget sökande på allvar för att fördjupas i vår tro och hitta miljöer för andlig växt, då sker också indirekt församlingsutveckling. Vi kan inte nog uppmuntra varandra att vårda vår egen själ och värna egen tid för fördjupning i tron. Vi blir aldrig färdiga och behöver se upp om vi själva drabbas av mentaliteten att vuxenundervisning är något som gäller ”de andra”.

Det finns också människor som söker svar på de stora frågorna, men sällan har med kyrkan att göra och kanske inte förväntar sig så mycket från det hållet. Likaså finns de som har viss kontakt med församlingens liv och verksamhet, och som skulle uppskatta att bli tillfrågade om att delta i någon form av introduktionskurs i kristen tro. Här kan flera grupper nämnas som t ex konfirmandföräldrar, körsångare m fl.

En konkret grupp som behöver lyftas fram är *småbarnsföräldrar*. Det finns en arena, som de senaste åren växt fram efter det att den obligatoriska förskolan infördes och Kyrkans barntimmar förlorade mark. Jag tänker på Kyrkans öppna förskola och den samverkan som växt fram med kommunen omkring Familjecentralen. Här möter församlingen vuxna som

behöver få möta ett genomtänkt familjearbete. I mötet med föräldrar behövs både en genomtänkt diakonal hållning liksom ett genomtänkt förhållningssätt till hur vi talar om kristen tro. Församlingen måste se till att verkligen ta till vara det förtroende som föräldrar visar. Kommer de till kyrkan, så är det också naturligt att dela både föräldraskapets glädje och vånda, liksom att få hjälp att ta tag i de stora existentiella frågorna. Hur det arbetet bör utvecklas finns säkert goda tankar om bland alla de som dagligen står i detta arbete.

Församling efter församling betonar att arbetet med *frivilliga* är en viktig framtidsfråga. När frivilliga går in i olika uppgifter, oavsett om det är att medverka i gudstjänsten, delta i en hembesöksgrupp, vara medvandrare i vuxenkatekumenatsgrupp eller andra uppgifter, så kommer det att väckas en förväntan på fördjupning och introduktion i trons värld.

Jag hoppas att detta pastorala brev kan tjäna till ömsesidig kontakt mellan stift och församling så att goda idéer kan spridas, och att vi som lemmar i en enda kropp kan vara varandra till tjänst. Brevet kommer att fungera som ett ämne inom ramen för den s k *Strängnäsmodellen*, som är en modell för kontakt mellan församling och stift och syftar till att stärka banden mellan dessa två pastorala områden. Vid de årliga mötena, vid Strängnäsvisiter och vid visitationer kommer frågan om vuxenundervisning att tas upp. I det sammanhanget önskar jag att samtal dels förs utifrån brevet innehåll, dels utifrån en enkel följdfråga: "Vad är församlingens önskan och utmaning när det gäller vuxenundervisning?"

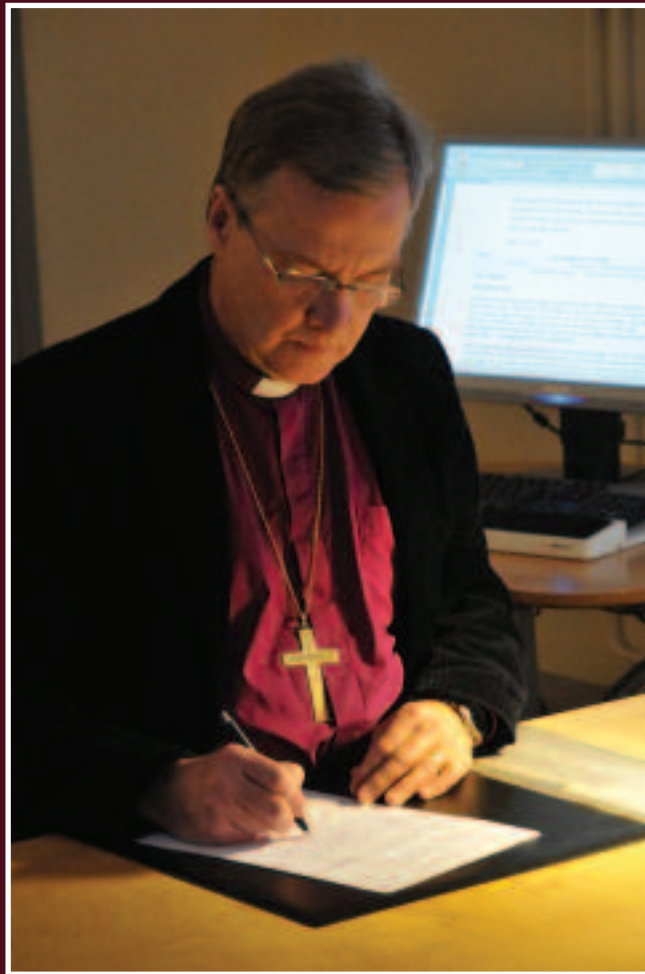
Jag hoppas att innehållet i detta brev också kan tjäna som samtalsunderlag i medarbetarlag och kyrkoråd liksom i församlingens övriga liv. För vidare kontakt med stiftet om vuxenundervisning kontakta stiftspedagog Rebecka Tengner, telefon 0152-234 72 eller på mail rebecka.tengner@svenskakyrkan.se. Naturligtvis är ni också välkomna att kontakta mig utifrån innehållet i detta brev.

Strängnäs i nyårstid 2011

Hans-Erik Nordin

biskop

Svenska kyrkan
STRÄNGNÄS STIFT

Box 84, 645 22 Strängnäs
TELEFON 0152-234 00
strangnas.stift@svenskakyrkan.se
www.svenskakyrkan.se/strangnasstift